

AKTUALITY PRO PRÁVNÍ PRAXI

Rozhodčí komise spolku v české právní úpravě a praxi

Arbitration Committee of an Association
in Czech Legislation and Praxis

Jakub Zechovský*

Abstrakt

Spolkové právo je s účinností od 1. ledna 2014 komplexně upraveno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Vůbec poprvé v historii jsou na našem území zákonem upraveny některé orgány spolku.

Předmětem článku je rozbor zákonné úpravy rozhodčí komise spolku. Zájem autora tohoto článku se však neomezil pouze na legislativní úpravu, ale obrátil se rovněž k praxi. Na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím autor získal od rejstříkových soudů informace o tom, kolik spolků rozhodčí komisi zřídilo. Od okresních soudů pak bylo zjišťováno, zda spolky ukládají rozhodčí nálezy u soudů, zda probíhají řízení o vyslovení neplatnosti rozhodčího nálezu rozhodčí komise spolku a konečně zda spolky užívají vykonatelné nálezy rozhodčí komise spolku jako exekuční tituly. Obdržené výsledky byly podrobeny podrobné analýze. Pozornost je věnována také řízení před rozhodčí komisí spolku.

Klíčová slova

Spolek; orgány spolku; rozhodčí komise.

Abstract

As of 1st January 2014, association law has been entirely governed by Act No. 89/2012 Coll., Civil Code. It is the first time in history that certain bodies of associations have been explicitly regulated by Czech law. The aim of this article is to provide analysis of arbitration committee of association in the Civil Code. The author doesn't only summarize the legislation, but is also interested in practice. On the grounds of Act No. 106/1999 Coll., On Free Access to Information, the author collected information from respective courts regarding how many associations had established the arbitration committee since the Civil Code had been adopted. District courts provided other information concerning the practice of arbitration committee as well, namely whether associations fulfil their obligation to deposit the findings of arbitrary committee to the deposition of the court, whether there are any proceedings regarding invalidity of a decision of an arbitraty committee and, finally, whether associations use the findings of arbitration committee as a title for execution. Collected information had been subject to a deep analysis. The article in its final part deals with the proceeding before an arbitration committee of an association.

* Mgr. Jakub Zechovský, advokátní koncipient, Advokátní kancelář JUDr. Jakub Kříž, Ph.D. / Law firm JUDr. Jakub Kříž, Ph.D., attorney-at-law, Czech Republic / E-mail: jakub.zechovsky@centrum.cz

Keywords

Association; Bodies of Association; Arbitration Committee.

Působnost rozhodčího soudu, jemuž dle stanov spolku náleží rozhodovati o všech záležitostech z poměru spolkového, jest omezena na poměry ze vzájemného vztahu spolku a jeho členstva, jak upraven jest stanovami, a nelze ji rozšiřovati na ryze obchodní vztahy ku členům (např. na nákup zboží pro členy). Rozhodnutí NS ČSR ze dne 9. ledna 1923, R I 1497/22

(Vážný 2146)

Úvod

Spolkové právo je s účinností od 1. ledna 2014 komplexně upraveno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jen jako „o. z.“ nebo „občanský zákoník“). Právní úpravě spolku se věnují ustanovení § 214 až 302, a to nepočítáme obecná ustanovení o osobách v právním smyslu (§ 15 a násl. o. z.), právnických osobách (§ 118 a násl. o. z.) a o korporacích (§ 210 a násl. o. z.). Kvantitativní nárůst ustanovení upravující postavení spolků (dříve občanských sdružení) je oproti zákonu č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, více než čtyřnásobný. Vůbec poprvé v historii jsou na našem území zákonem upraveny některé orgány spolku.¹

Předmětem tohoto článku je rozbor zákonné úpravy rozhodčí komise spolku. Zájem autora tohoto článku se však neomezil pouze na legislativní úpravu, ale obrátil se rovněž k praxi. Na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“), tak autor získal od rejstříkových, tj. krajských, soudů informace o tom, kolik spolků rozhodčí komisi zřídilo. Od okresních soudů pak bylo zjišťováno, zda spolky ukládají rozhodčí nálezy u soudů, zda probíhají řízení o vyslovení neplatnosti rozhodčího nálezu rozhodčí komise spolku a konečně zda spolky užívají vykonatelné nálezy rozhodčí komise spolku jako exekuční tituly. Obdržené výsledky byly podrobeny podrobné analýze, jejíž závěry budou na příslušných místech tohoto článku uvedeny.² Naopak není cílem tohoto článku poskytnout vyčerpávající přehled o ingerenci soudů do činnosti spolků, resp. přezkumu spolkového života soudy.

Dle statistiky počtu nestátních neziskových organizací na základě dat Českého statistického úřadu³ existovalo v České republice k prosinci 2016 celkem 92 878 spolků a dalších

¹ Císařský patent č. 171/1849 ř. z., císařský patent č. 253/1852 ř. z., zákon č. 134/1867 ř. z., o právu společným, zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních ani zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů úpravu orgánů spolku neobsahovaly. Byl-li pojem „orgán spolku“ vůbec zmíněn, pak pouze v souvislosti s nutností jejich vymezení ve stanovách jakožto jednou ze základních náležitostí stanov.

² Veškerá zveřejněná data jsou aktuální k 1. červnu 2017.

³ Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/data/Statistika%20po%C4%8Dtu%20nest%C3%A1tn%C3%ADch%20neziskov%C3%BDch%20organizac%C3%AD%202014_2016_prosinec%202016txt16356.pdf [cit. 29. 7. 2017].

26 370 pobočných spolků. Snad právě vidina desetitisíců spolkových soudů s možností vydávání exekučních titulů vedla některé autory až k pochybnostem o slučitelnosti této úpravy s ústavním pořádkem.⁴ Data poskytnutá soudy nezavádějí příčinu k podobným obavám, jak bude níže uvedeno. Autor tohoto článku nemá pochybnosti ani o ústavnosti pojednávané úpravy v rovině abstraktní; ovšem vyčerpávající analýza souladu uvedeného institutu s ústavním pořádkem překračuje možnosti tohoto článku.

1 Ústavněprávní základ

Celé spolkové právo vychází z práva svobodně se sdružovat, které je v ústavním pořádku České republiky vymezeno v čl. 20 Listiny základních práv a svobod⁵ a rovněž v čl. 11 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁶ V neposlední řadě garanci sdružovací svobody obsahuje také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, a to ve svém článku 22⁷, ve vztahu k nezletilým má svůj význam garance sdružovacího práva v Úmluvě o právech dítěte (článek 15).⁸ Jakkoliv jsou rozdíly mezi jednotlivými vymezeními sdružovacího práva zajímavé, přesahují rámec tohoto článku.

Ze svobody sdružování a zásady oddělenosti soukromoprávních korporací od státu (čl. 20 odst. 4 Listiny základních práv a svobod) pak vyvěrá zásada spolkové autonomie.

Mluvíme-li o autonomii v oblasti práva, nejčastěji se setkáváme v judikatuře vyšších soudů s pojmy autonomie vůle, autonomie církví, autonomie smluvních stran/smluvní autonomie.⁹

4 Např. T. Dvořák ve vztahu k úpravě rozhodčí komise spolku uvádí, že: „*vyvolává jisté pochybnosti o slučitelnosti s ústavním pořádkem ČR, neboť umožňuje odejmout právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 Listiny i osobě, která s rozhodčím řízením nikdy nesouhlasila.*“. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář. Sv. 1* (§ 1–654). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 752. ISBN 978-80-7478-370-8.

5 Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

6 Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

7 Každý má právo na svobodu sdružovat se s jinými, i právo zakládat na ochranu svých zájmů odborové organizace a přistupovat k nim.

8 Státy, které jsou stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu sdružování a svobodu pokojného shromažďování.

9 Výsledky zhodnoceny na základě rešerše, která spočívala ve vyhledání slova „autonomie“ v systému Beck-online, konkrétně v oblasti judikatury. Z prvních 30 relevantních rozhodnutí Ústavního soudu se jich zdaleka nejvíce (18) týkalo autonomie vůle. Čtyři případy se týkaly autonomie církví, ve třech případech se nálezy týkaly ochrany individuální autonomie, zbývajících 5 případů se týkalo dispoziční autonomie vlastníka, autonomie rozhodovacího procesu, autonomií spolku a smluvní autonomie. Nejvyšší soud se ve 20 nejvíce relevantních judikátech zabýval nejvíce rovněž autonomií vůle (v 10 případech), ve třech případech se zabýval autonomií spolku, ve stejném počtu případů autonomií církví a dále autonomií posouzení skutečností úřadem, smluvní autonomií a majetkovou autonomií manželů. Rozhodování Nejvyššího správního soudu bylo v 20 nejrelevantnějších případech nejvíce diverzifikované. Nejvíce rozhodnutí se týkalo autonomie jednotlivce (celkem 7), tři případy se týkaly autonomie vůle, 2 případy autonomie církví a dále se v rozhodnutích objevovala problematika autonomie veřejných vysokých škol, autonomie pojmů EÚLP, autonomie územích samosprávných celků, procesní autonomie vůči předpisům evropského práva a také autonomie politických stran.

Z rešerše popsané pod čarou jednoznačně vyplývá,¹⁰ že sousloví autonomie spolku má své místo v judikatuře vrcholných českých soudů, jež bude podrobněji rozebrána níže.

Jakkoliv Listina explicitně nezakotvuje spolkovou autonomii jako ústavní princip, autor této práce se zcela ztotožňuje s V. Šimíčkem, který uvádí, že: „*Zásada oddělenosti sdružení od státu implicitně obsahuje též zásadu vnitřní autonomie. To znamená, že stát do činnosti sdružení [...] může zasahovat jen v případech, kdy tak výslovně stanoví zákon.*“¹¹

Jaký je ale obsah této spolkové samosprávy? K. Ronovská chápe spolkovou autonomii jako „*svobodu povolát k životu spolek (jako samostatný subjekt práva) a upravit jeho vnitřní poměry podle vlastních představ a potřeb.*“¹²

Z povahy věci se přímo nabízí, že zásada autonomie spolku se může ocitnout v konfliktu s ochranou individuálních práv jednotlivce (člena spolku), zejména práva svobodně se sdružovat a práva na přístup k soudu. Je nesmírně obtížné stanovit hranici tak, aby se soudní přezkum činnosti a rozhodování spolků nestal standardní procedurou následující po každém zasedání členské schůze, na které se přijme nejednomyslné rozhodnutí, ale zároveň aby byla v odůvodněných případech poskytnuta členovi spolku soudní ochrana proti svévoli spolku či jeho členů, kteří by nerespektovali pravidla, která si sami stanovili či která jim ukládá zákon.

Ve prospěch spolkové autonomie, jak byla vyložena výše, ustáleně judikuje Nejvyšší soud, který vykládal možnost soudní ochrany člena občanského sdružení ve smyslu § 15 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (dále také jako „ZSO“), restriktivně, právě s odkazem na čl. 20 Listiny, jímž je zaručena spolková autonomie.¹³ Restriktivním posouzením Nejvyšší soud rozumí následující kritéria: (i) protiprávní jednání spolku (soukromoprávní korporace), tj. rozpor se zákonem či interními právními předpisy spolku, (ii) společenský zájem na projednání věci, (iii) vyčerpání smírcích instrumentů a (iv) výrazná újma, ať už materiální či osobnostní, kterou žalobce utrpěl. Nejvyšší soud přitom výslovně uvádí, že u všech těchto kritérií musí být dán dostatečně vysoký stupeň intenzity jejich naplnění.¹⁴ Na druhé straně však stejný soud nepovažuje zpravidla za souladnou se svobodou sdružování možnost vyloučit člena občanského sdružení (spolku) bez udání důvodu, byť by tato možnost byla výslovně zakotvena ve stanovách.¹⁵ Shora

¹⁰ Poprvé zveřejněna, byť s odlišným důrazem in ZECHOVSKÝ, Jakub. Autonomie církví a postavení duchovních v České republice. In: *Revue církevního práva*, roč. 16, č. 2, s. 90.

¹¹ Srov. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Čl. 20. In: WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPIŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 475. ISBN 978-80-7357-750-6; obdobně též TELEČ, Ivo. *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 44. ISBN 80-7179-194-6.

¹² RONOVSKÁ, Kateřina. Spolková autonomie v novém spolkovém právu: její význam a limity. *Právní rozhledy*, 2016, č. 4, s. 115.

¹³ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 28 Cdo 2306/2008 a ze dne 12. října 2011, sp. zn. 28 Cdo 1075/2011.

¹⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 28 Cdo 2306/2008.

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2010, sp. zn. 28 Cdo 2976/2010.

specifikovaná kritéria jsou aplikovatelná i za platnosti a účinnosti úpravy v občanském zákoníku, jak Nejvyšší soud dovodil v nedávném rozsudku.¹⁶

2 Vymezení orgánů spolku

Obecně se orgánem právnické osoby rozumí „její složka (vnitřní útvar), která má vyhrazené postavení v organizační struktuře právnické osoby, je oprávněna vykonávat stanovenou řídicí nebo kontrolní činnost a zastupovat právnickou osobu, tj. právně za ni jednat ve vnějších právních poměrech.“¹⁷

Ve vztahu ke korporaci odborná literatura uvádí následující definici jejího orgánu: „relativně samostatnou část korporace bez právní osobnosti nadanou zákonem a vnitřními předpisy určitou působností, jejímž výkonem má být zajištěno fungování korporace dovnitř či navenek.“¹⁸

Orgány můžeme dělit na základě různých kritérií. Pro naše účely postačí na tomto místě zmínit jejich členění na obligatorní a fakultativní, což je i dělení zřetelné z občanského zákoníku.

Ustanovení § 243 o. z. stanoví, že „Orgány spolku jsou statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách. Stanovy mohou orgány spolku pojmenovat libovolně, nevzbudí-li tím klamný dojem o jejich povaze.“ Na první pohled se tedy zdá, že spolek musí mít obligatorně dva různé orgány – statutární a nejvyšší. Tuto představu koriguje ustanovení § 247 odst. 2 o. z., které explicitně připouští, aby stanovy určily, že statutární orgán je zároveň orgánem nejvyšším.¹⁹ To ostatně platilo již za předchozí právní úpravy.²⁰ Podle současné právní úpravy je tedy nutné, aby spolek měl alespoň statutární orgán (ať již kolektivní, nebo individuální)²¹ a nejvyšší orgán, přičemž zákon připouští, aby stanovy svěřily statutárnímu orgánu působnost nejvyššího orgánu.²²

Pokud jde o fakultativní orgány, zákon výslovně zmiňuje možnost, aby stanovy zřídily kontrolní komisi a rozhodčí komisi.²³ Zákonodárce poskytuje spolkům velmi široký prostor pro zavedení struktury spolku „na míru“. A to jednak tím, že umožňuje ve stanovách

¹⁶ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2017, sp. zn. 28 Cdo 5249/2015.

¹⁷ ZOULÍK, František. Hlava sedmá, § 3, písm. E. In: DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 280. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹⁸ Srov. ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a kol. *Právo obchodních korporací*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 151. ISBN 978-80-7478-735-5.

¹⁹ „Je-li podle stanov statutární orgán spolku i jeho nejvyšším orgánem a není-li s to vykonávat působnost po dobu delší než jeden měsíc, může alespoň pětina členů spolku svolat shromáždění všech členů spolku; na shromáždění přechází působnost nejvyššího orgánu spolku. To neplatí, určí-li stanovy něco jiného.“ (§ 247 odst. 2 o. z.).

²⁰ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 31. ISBN 978-80-210-4512-5.

²¹ Ustanovení § 243 a 244 o. z.

²² Ustanovení § 247 odst. 2 o. z.

²³ Ustanovení § 243 o. z.

zakotvit jakýkoliv další orgán,²⁴ jednak také možností jejich libovolného pojmenování;²⁵ ovšem za předpokladu, že pojmenování orgánu nevzbudí klamný dojem o jejich povaze.²⁶ Odborná literatura uvádí jako příklad, že není přípustné, aby orgán, který plní pouze doplňkovou funkci a nemůže výrazněji zasahovat do chodu spolku, nesl označení „rozhodčí“ či „arbitrážní“.²⁷

3 Obecně k úpravě rozhodčí komise v občanském zákoníku

Jedním ze dvou fakultativních orgánů spolku, jejichž rámcovou úpravu občanský zákoník obsahuje, je rozhodčí komise. Její úpravu najdeme v ustanoveních § 265 až 267 občanského zákoníku. Důvodová zpráva ke zřízení rozhodčí komise uvádí: „*Spolek může zřídit pro účely rozhodování sporných záležitostí z oboru spolkové samosprávy rozhodčí komisi. Zamýšlí se přiznat rozhodnutí rozhodčí komise vykonatelnost. Z toho důvodu je nutné upravit podrobněji nejen řízení před komisí, včetně formalit rozhodnutí spolu s nezbytnou evidencí rozhodovaných záležitostí, ale i soudní přezkoum rozhodnutí rozhodčí komise. Tyto otázky však nemohou být předmětem úpravy občanského práva hmotného, a proto se jejich úprava vyhrazuje zvláštnímu zákonu.*“²⁸

Dle údajů od rejstříkových soudů, které ze zákona vedou též spolkové rejstříky,²⁹ bylo k 1. červnu 2017 celkem 224 spolků, které zřídily rozhodčí orgán.³⁰ Po prověření všech těchto spolků muselo být 82 spolků vyřazeno, nejčastěji z důvodu, že vymezení působnosti ve stanovách neodpovídalo rozhodčí, ale kontrolní komisi, případně proto, že zápis rozhodčí komise byl již vymazán. Počet spolků či pobočných spolků, které zřídily rozhodčí orgán (záměrně zde ještě není řeč o rozhodčí komisi, neboť ne všechny tyto spolky splnily další kritéria pro to, aby mohl být tento orgán považován za rozhodčí komisi ve smyslu o. z.) je tak 142, což představuje zhruba 0,1 % ze všech spolků a pobočných spolků.

Podobně jako u kteréhokoliv jiného orgánu je i v tomto případě název rozhodčí komise názvem „druhový“. Tento orgán lze ve stanovách pojmenovat libovolně (např. soud,

24 Srov. dikci ustanovení § 243 o. z. „a další orgány určené ve stanovách“.

25 Kromě dosti rozšířeného názvu pro nejvyšší orgán „valná hromada“, namísto zákonem navrhované „členské schůze“, lze ve spolkovém rejstříku narazit na skutečné perly. Například Spolek mlžněvědných studií zakotvil ve stanovách nejvyšší orgán s názvem „seance“ a statutární orgán daného spolku se nazývá „Jeho intertextuálnost“.

26 Ustanovení § 243 druhá věta o. z.

27 BÍLKOVÁ, Jana. § 243. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1181 a 1182. ISBN 978-80-7400-529-9.

28 *Důvodová zpráva ke novému občanskému zákoníku, konsolidovaná verze* [online]. S. 90–91 [cit. 25. 2. 2017]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

29 Dle § 1 odst. 1 ve spojení s § 2 odst. 1 a § 75 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále jen „rejstříkový zákon“).

30 Žádost zasláná rejstříkovým soudům byla koncipována takto: „*na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím si Vás dovoluji požádat o následující informace: kolik spolků vedených u Vašeho soudu zřídilo rozhodčí komisi ve smyslu § 265 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s uvedením jejich názvů.*“

tribunál, výbor pro rozhodování sporů atd.). Zvolený název ovšem nesmí vyvolávat klamný dojem o povaze orgánu (zde je nutné zejména dbát na rozdílné pojmenování rozhodčí a kontrolní komise tak, aby nemohlo dojít na první pohled k jejich zaměnitelnosti). V praxi byl ovšem název „Rozhodčí komise“ zdaleka nejpoužívanějším názvem. Užívány byly ovšem i názvy jako „Arbitrážní komise“, „Smírcí komise/rada“, „Disciplinární komise“, ale také například „Řádový čestný rytířský soud“. Naopak příklad názvu, který pro rozhodčí komise nelze doporučit, je „Revizní komise“. Ve většině případů se totiž ukázalo, že se nejedná o rozhodčí, ale kontrolní komisi, byť formálně v rejstříku je zapsána jako komise rozhodčí.

Z rešerše dále vyplynulo, že nejrozšířenější je rozhodčí komise mezi sportovními spolky a kluby. Ty představují více než třetinu z celkového počtu spolků s rozhodčí komisí.³¹ Následuje skupina spolků, kterou snad lze souhrnně nazvat spolky profesními³² a za samostatnou zmínku stojí ještě spolky myslivecké.³³ Ostatní spolky s rozhodčí komisí jsou již značně různorodé a netvoří žádnou větší ucelenou skupinu.



Zdroj: autor

4 Působnost rozhodčí komise

Působnost rozhodčí komise vymezí stanovy. Například V. Dobrozemský s J. Stejskalem uvádějí následující záležitosti, které mohou být svěřeny do kompetence rozhodčí komise spolku: (i) řešení sporů mezi členy navzájem, (ii) řešení sporů mezi členem a orgánem spolku, (iii) řešení sporů mezi orgány spolku navzájem či mezi útvary bez právní osobnosti, (iv) řešení sporů mezi pobočnými spolky, (v) řešení sporů mezi hlavním spolkem (jeho orgánem) a pobočným spolkem, (vi) přezkum a případné zrušení rozhodnutí

³¹ Konkrétně jde o 56 sportovních spolků z celkových 142.

³² Celkem 20 spolků s rozhodčí komisí.

³³ Celkem 13 spolků s rozhodčí komisí.

o vyloučení člena spolku, (vii) výklad interních aktů spolku a (viii) rušení interních aktů spolku.³⁴ K bodu sub (ii) ještě nutno poznamenat, že dle názoru autora je rozhodčí komise oprávněna rozhodovat spory mezi členem a orgánem spolku jen v případě, že má sporná záležitost původ ve spolkové činnosti, nikoliv tedy např. v čistě obchodních vztazích mezi spolkem a členem spolku, což platilo už v období prvorepublikovém.³⁵

Zřídí-li stanovy rozhodčí komisi, ale o její působnosti mlčí, je tato působnost určena ustanovením § 265 o. z., tedy rozhoduje spory mezi členem a spolkem o placení členských příspěvků a přezkoumává rozhodnutí o vyloučení člena spolku.

Dále je vhodné upozornit, že dle občanského zákoníku může rozhodčí komise rozhodovat jen sporné záležitosti náležející do spolkové samosprávy.³⁶ Lze se proto ztotožnit s názorem, že: „*Jestliže by měl být účastníkem sporu subjekt mimo spolek, pak takový spor již do spolkové samosprávy nenáleží.*“³⁷

Ve stanovách spolků s rozhodčí komisí byla její působnost nejčastěji vymezena jako „sporné záležitosti spolkové samosprávy“, konkrétněji byly nejčastěji uváděny spory o placení členských příspěvků a přezkum rozhodnutí o vyloučení člena spolku.³⁸ Výjimkou nebylo ani vymezení působnosti jakožto disciplinární či smířčí. V několika případech stanovy o působnosti mlčely, tedy se použila zákonem vymezená působnost, viz výše.

Poněkud problematičtější je (ojedinělá) působnost spočívající v projednávání „závažných morálních poklesků“, a to zvláště v případě, kdy zde není přímá korelace mezi činností spolku a tímto pochybením jeho člena. Autorovi tohoto článku není znám žádný spor, který by v této souvislosti vyvstal, nicméně by bylo zajímavé sledovat, jak by soudy poměřovaly právo na spolkovou samosprávu s právem na ochranu soukromí a případně rodinného života. Mechanismus poměřování práva na samosprávu a práva na ochranu rodinného života v případě propuštění zaměstnanců z církevních služeb užívá Evropský soud pro lidská práva, jak to ukázal např. v případech *Obst proti Německu*³⁹ a *Schiith proti Německu*⁴⁰. K podrobnostem k uvedeným případům lze odkázat na podrobný rozbor J. Kríže.⁴¹ Dle názoru autora tohoto článku by se závěry Evropského soudu pro lidská práva o nutnosti poměřování všech „práv ve hře“ uplatnila *mutatis mutandis* i v případě vyloučení člena spolku ze spolku pro závažné morální poklesky.

34 DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. 2., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 153. ISBN 978-80-7552-103-3.

35 Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. ledna 1923, R I 1497/22 (Vážný 2146).

36 Srov. ustanovení § 265 o. z.

37 DAVID, Ludvík. § 265. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1244. ISBN 978-80-7400-529-9.

38 Takto vymezenou působnost rozhodčí komise najdeme u 58 spolků.

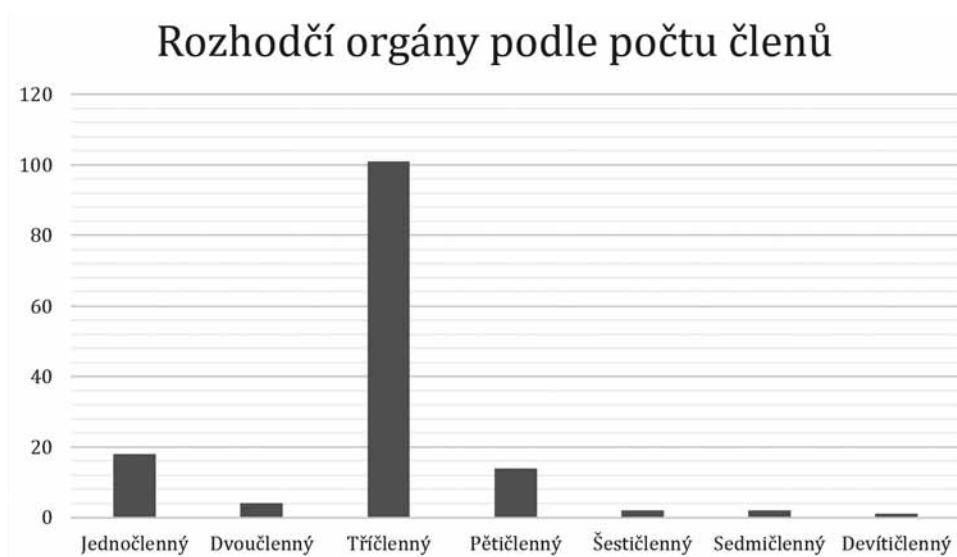
39 Rozsudek ESLP ze dne 23. září 2010, 425/03.

40 Rozsudek ESLP ze dne 23. září 2010, 1620/03.

41 KRÍŽ, Jakub. *Autonomie církví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 103 a násl. ISBN 978-80-7400-660-9.

5 Požadavky na členství v rozhodčí komisi

Určení počtu členů rozhodčí komise je věcí stanov. Neurčí-li stanovy jinak, má rozhodčí komise tři členy⁴², přičemž tento počet je chápán jako minimální.⁴³ Z celkového počtu 142 rozhodčích orgánů jich celkem 18 bylo jednočlenných a 4 dvoučlenné. Tyto orgány nemohou být pokládány za rozhodčí komisi ve smyslu o. z., tedy ani nemohou vydat rozhodčí nález, který by mohl být exekučním titulem. Spolků, které mají zřízenou rozhodčí komisi ve smyslu o. z. (tedy jejíž působnost odpovídá rozhodčí komisi ve smyslu o. z. a je nejméně tříčlenná) bylo k 1. červnu 2017 v České republice celkem 120. Tříčlenných rozhodčích komisí bylo 101, pětičlenných 14, šesti a sedmičlenných bylo po dvou, a v jednom případě byla rozhodčí komise devítičlenná.



Zdroj: autor

Za pozornost ještě stojí, že ze spolků s rozhodčím orgánem byli ve spolkovém rejstříku ve 111 případech zapsáni členové takového orgánu, ve 31 případech byl v rejstříku uveden pouze počet členů orgánu, nikoliv však jejich jména.

Subsidiárně (při absenci odlišné úpravy ve stanovách) stanovuje občanský zákoník také pravidlo, že členové rozhodčí komise jsou voleni členskou schůzí nebo shromážděním všech členů spolku.⁴⁴ Autor se neztotožňuje s názorem, že bipartice volitelů rozhodčí komise členská schůze – shromáždění všech členů spolku je zakotvena z důvodu umožnění volby

⁴² Ustanovení § 266 odst. 1 o. z.

⁴³ DAVID, Ludvík. § 266. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1246. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁴⁴ Ustanovení § 266 odst. 1 o. z.

členů rozhodčí komise *ad hoc*, sejde-li se většina členů spolku.⁴⁵ Spíše se kloní k výkladu, že zákon nepřipouští, aby členy rozhodčí komise volil statutární orgán, který je zároveň nejvyšším orgánem spolku (ve smyslu § 247 odst. 2 o. z.). Je-li nejvyšším orgánem členská schůze, volí členy rozhodčí komise ona; je-li však nejvyšším orgánem statutární orgán, volí členy rozhodčí komise shromáždění všech členů spolku. Jedná se o podobnou konstrukci, jaká je uvedena v § 247 odst. 2 o. z. Shromáždění všech členů spolku bude dle názoru autora volitelem členů rozhodčí komise v případě, kdy stanovy (i) určí, že statutární orgán je současně nejvyšším orgánem a současně (ii) zřídí rozhodčí komisi a současně (iii) neobsahují jinou než zákonnou úpravu orgánu, který volí členy rozhodčí komise. Pokud by zákon neobsahoval druhou variantu, tj. volbu členů rozhodčí komise shromážděním všech členů spolku, nebylo by možné bez změny stanov členy rozhodčí komise zvolit, neboť zákon normuje, že je volí členská schůze, nikoliv jakýkoliv nejvyšší orgán.⁴⁶

Rozhodčí komise je orgánem stálým, čemuž odpovídá jednak úprava v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení (dále jen „RozŘ“ nebo „zákon o rozhodčím řízení“)⁴⁷, jednak skutečnost, že se členové rozhodčí komise zapisují do spolkového rejstříku.⁴⁸ V praxi autor považuje za vhodné, aby byl počet členů rozhodčí komise raději větší (ideální je dle našeho názoru pětičlenný orgán), neboť při absenci např. institutu náhradnictví ve stanovách by snadno mohla být rozhodčí komise neusnášeníschopná, například z důvodu vyloučení některého ze členů spolku z důvodu podjatosti (§ 266 odst. 3 o. z.) nebo jen dlouhodobější zdravotní indispozice. Současně totiž platí, že dle RozŘ může rozhodčí komise projednat případ nejméně za přítomnosti tří členů.⁴⁹

Požadavky na členství v rozhodčí komisi jsou ze všech v občanském zákoníku upravených orgánů spolku nejpřísnější. Zákon stanoví tyto podmínky: (i) bezúhonnost, (ii) zletilost, (iii) plnou svéprávnost, (iv) neslučitelnost s funkcí člena statutárního orgánu či kontrolní komise.⁵⁰ Zvláštností je úprava požadavku bezúhonnosti, když podle občanského zákoníku platí, že není nutné bezúhonnost prokazovat, ale lze pouze namítat její nedostatek. Nenavrhl-li nikdo vyslovení neplatnosti zvolení člena rozhodčí komise z důvodu nesplnění podmínky bezúhonnosti, platí (s výhradou změny okolností), že byla zvolena bezúhonná osoba.⁵¹ Stanovy přitom mohou podmínky pro členství v rozhodčí komisi

45 DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. 2., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 154–155. ISBN 978-80-7552-103-3.

46 Stejný názor lze nalézt i zde: HÁJKOVÁ, Alena, Miroslava NEBUŽELSKÁ a Petr PAVLOK. *Spolky a spolkové právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 55. ISBN 978-80-7400-523-7.

47 Rozhodčí komisi spolku je nutno považovat za rozhodčí orgán ve smyslu RozŘ, neboť ustanovení § 267 o. z. výslovně počítá s tím, že řízení před rozhodčí komisí spolku upraví jiný právní předpis, jímž je právě RozŘ.

48 Ustanovení § 29 odst. 1 písm. c) VeřRej.

49 Ustanovení § 40 g odst. 1 RozŘ.

50 Ustanovení § 266 odst. 2 o. z.

51 Ustanovení § 266 odst. 2 o. z.

ještě zpřísnit (např. vyšší věk, určité vzdělání či praxe, případně neslučitelnost s výkonem funkce v jiném orgánu spolku apod.). Členem rozhodčí komise tak vzhledem k výše uvedeným požadavkům (zejména zletilosti a plné svéprávnosti) nemůže být právnická osoba. Nic naopak nebrání tomu, aby členem rozhodčí komise spolku byla fyzická osoba, která není členem spolku. Vzhledem k neslučitelnosti funkcí není možné, aby byly kontrolní a rozhodčí komise sloučeny (byť i takové spolky lze v praxi najít). Z rešerše dokonce vyplynulo, že v několika spolcích je členem rozhodčího orgánu člen statutárního orgánu spolku, což je zcela nepřípustné. V úvahu je rovněž nutno brát obecnou úpravu členství v orgánu právnické osoby, tj. zejména nutnost splnění notifikační povinnosti dle § 153 o. z. v případě úpadku osoby, která se má stát členem rozhodčí komise spolku.

6 Řízení před rozhodčí komisí spolku

Procesní materie je upravena v zákoně o rozhodčím řízení. Konkrétně se jedná o ustanovení § 40e až 40k, přičemž dle § 40e se použijí i jiná ustanovení RozŘ s výjimkou ustanovení o stálých rozhodčích soudech. Dle § 30 RozŘ je pak pro celý zákon připuštěno přiměřené použití občanského soudního řádu.

Největší novinkou je jistě to, že rozhodnutí rozhodčí komise spolku je nyní přiznána vykonatelnost, což bude praktické například ve sporech o nezaplacení členských příspěvků, kdy pravomocné rozhodnutí rozhodčí komise spolku bude nově představovat exekuční titul.⁵²

Řízení je zahájeno dnem, kterým je žaloba doručena na adresu uvedenou ve stanovách spolku; není-li taková adresa uvedena, pak na adresu sídla spolku.⁵³ Jak již bylo uvedeno výše, rozhodčí komise může rozhodovat za přítomnosti většiny svých členů, minimálně však tří.⁵⁴ Klesne-li počet jejích členů pod tři, musí řízení zastavit.⁵⁵ Nerozhodne-li rozhodčí komise do tří měsíců od zahájení řízení, může strana uplatnit své právo u soudu.⁵⁶ Tuto lhůtu lze stanovami prodloužit, avšak nejvýše na devět měsíců.⁵⁷

Dnem doručení rozhodnutí rozhodčí komise stranám nabývá rozhodnutí právní moci a je soudně vykonatelné. Rozhodčí komise má povinnost předat své pravomocné rozhodnutí do úschovy okresního soudu, v jehož obvodu bylo rozhodnuto, a to do 30 dnů od nabytí právní moci.⁵⁸ Návrh na zrušení rozhodnutí rozhodčí komise může být podán kteroukoliv ze stran nejpozději do tří měsíců od doručení rozhodnutí té které straně.⁵⁹ Podání

⁵² Srov. např. DOBROZEMSKÝ, Václav a Jan STEJSKAL. *Nevýdělečné organizace v teorii*. 2., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 156. ISBN 978-80-7552-103-3.

⁵³ Ustanovení § 40f odst. 1 RozŘ.

⁵⁴ Ustanovení § 40g odst. 1 RozŘ.

⁵⁵ Ustanovení § 40g odst. 2 RozŘ.

⁵⁶ Ustanovení § 40h RozŘ.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ HÁJKOVÁ, Alena, Miroslava NEBUŽELSKÁ a Petr PAVLOK. *Spolky a spolkové právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 56–57. ISBN 978-80-7400-523-7.

⁵⁹ Ustanovení § 32 RozŘ.

návrhu na zrušení rozhodnutí rozhodčí komise nemá zásadně odkladný účinek. Důvody pro zrušení jsou jednak společné pro všechna rozhodčí řízení (neplatná rozhodčí smlouva, nezpůsobilost být rozhodcem, bylo rozhodnuto ve věci, ve které nelze platně uzavřít rozhodčí smlouvu apod.)⁶⁰, jednak jsou speciálně ve vztahu k rozhodčí komisi spolku důvody pro vyslovení neplatnosti též zjevný rozpor s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem.⁶¹

Pro úplnost lze dodat, že podle dat vyžádaných od všech okresních soudů na základě zákona o svobodném přístupu k informacím žádný okresní soud nemá povědomost o tom, že by u něj byl uložen do úschovy rozhodčí nález rozhodčí komise spolku.⁶² Dále k 1. červnu 2017 bylo v celé České republice vedeno pouze jediné (!) řízení o přezkumu rozhodčího nálezu rozhodčí komise spolku. Žádný ze soudů konečně neeviduje nařízení soudního výkonu rozhodnutí, kde by exekučním nálezem byl rozhodčí nález rozhodčí komise spolku.⁶³

Závěrem

Výslovnou úpravu orgánů spolku i konkrétně rozhodčí komise spolku v občanském zákoníku je dle názoru autora článku nutno hodnotit kladně. Jednak je poskytnuta inspirace spolkům pro utváření jejich vnitřní struktury, jednak jsou současně stanoveny hranice, které zákonodárce považuje – při respektování zásady spolkové autonomie – za nepřekročitelné.

Jde-li o přiznání vykonatelnosti rozhodčím nálezům rozhodčí komise spolku, považuje autor tuto skutečnost ve vztahu k přezkumu vyloučení člena za projev zásady spolkové autonomie – jakkoliv platí, že tato zásada není jediným právem, které je nutno brát do úvahy, jak bylo výše ukázáno – a ve vztahu k otázce placení členských příspěvků nadto za promítnutí římskoprávní zásady *de minimis non curat praetor* do českého právního řádu. Spory o placení členských příspěvků budou v naprosté většině případů hluboko pod hranicí částky ohraničující tzv. bagatelní spory. Nejvyšší soud zřejmě právě z tohoto důvodu požaduje jako jedno z kritérií pro přípustnost žaloby výraznou materiální újmu, jak bylo rozebráno výše. Zvolená koncepce současně dostatečně chrání práva dotčených účastníků možností podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu rozhodčí komise spolku.

Obavy z nadužívání či zneužívání tohoto institutu se ve světle shromážděných dat ukazují jako neopodstatněné. Soudy se dosud s rozhodčími nálezy rozhodčí komise spolku nesetkávají; to platí jak pro jejich přezkum v řízení nalézacím, tak pro jejich vynucování v řízení vykonávacím.

⁶⁰ Srov. ustanovení § 31 RozŘ.

⁶¹ Ustanovení § 40j odst. 1 RozŘ.

⁶² Nutno však dodat, že interní soudní systém nerozlišuje mezi rozhodčím nálezem rozhodce a rozhodčím nálezem rozhodčí komise spolku. U větších soudů, v jejichž obvodu jsou rozhodčí soudy, proto nelze zcela vyloučit možnost, že zde uložen rozhodčí nález rozhodčí komise spolku je.

⁶³ Pochtivě nutno přiznat, že autor nemá k dispozici data od exekutorů, kteří nejsou povinnými osobami dle zákona o svobodném přístupu k informacím.